

İSLAM'DA ÇOK EŞLİLİK

Sosyal araştırmacılar, düşünürler ve bunlar dışındaki birçokları hassas bir konu olarak çok eşlilik konusuna büyük bir önem vermişler ve tartışmışlardır. İslâm'a ve hükümlerine yönelik savaşta ise bu durum halen daha devam etmektedir.

Çok eşlilik meselesi, İslâm'ı ve Müslümanları eleştirmek ve saldırmak için ağır bir malzemedir. Özellikle de çok eşlilik meselesinin sadece İslâm ümmetine has bir durum olduğu kanaatini yerleştiriyorlar. Ancak Nebi ﷺ'in gönderiliş tarihinden önce ve sonra gerçekte çok eşlilik yeryüzü topluluklarında daha önceleri olduğu gibi şu anda da vardır.

Çok eşlilik İslâm'ın ortaya çıkmasından önce; Çinliler, Hintliler, Persler, Mısırlılar, eski Mısırlılar, İbraniler, Araplar, Alman halkları ile Avusturya, İsviçre, İsveç, Hollanda, Norveç sakinlerine tabi olan Doğu ve Batı Avrupa sakinlerinden olan saksonlar gibi pek çok halkta İslâm'ın gelişinden önce çok eşlilik vardı. Çok eşliliği İslâm ortaya çıkarmadı. Tam tersine İslâm onu sınırlandırdı, bir farz olarak zorunlu da tutmadı. Onu mubah kıldı, kayıtladı ve onu düzenleyecek esaslar koydu. Daha önce çok eşliliğin bulunduğu topluluklarda bulunan zararlara ve kötü davranışlara sınır koydu, engelledi.

Çok eşlilikle ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim'de tam net olarak da Nisa Sûresinde iki ayet yer almaktadır: ﴿فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا﴾ **“Beğendiğiniz (veya size helal olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”** (Nisa Sûresi: 3) ﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ﴾ **“Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında adil davranmaya güç yetiremezsiniz; bari birisine tamamen kapılıp da diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir, günahtan sakınırsanız Allah şüphesiz çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”** (Nisa Sûresi: 129) Bu iki ayet, İslâm'da çok eşlilikle ilgili hükümleri ifade etmektedir.

Birinci ayet hicretin sekizinci yılında Nebi ﷺ'e indi ve çok eşliliği dört kadınla sınırlandırdı. Çünkü bu ayet ininceye kadar bu hususta bir sınır yoktu. Ayetin manasına göre; erkekler topluluğunun beğendikleri ve kendilerine helal olan kadınlardan; ikişer, üçer ve dörder evlenin demektir. İkişer, üçer ve dörder sayıları tekrarlanan sayılara ait lafızlardır. Evlenmek isteyen her bir kimsenin tekrarlanan sayıya bağlı kalması gerekir.

Âyeti kerime çok eşliliği mubah kıldığı gibi aynı zamanda onu dört kadınla da sınırlandırmıştır. Fakat aralarında adaletli davranmayı emretmektedir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurdu: **“Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın...”** Yani burada belirtilen sayılar arasında adaleti sağlamaktan korkmanız halinde bir tanesiyle yetinin. Ayet, adalet korkusunun bulunması halinde bir tanesi ile yetinmeyi teşvik etmektedir. Çünkü adaleti sağlama hususunda endişenin bulunması halinde tek eşle yetinmek zulmetmemeye daha yakındır ve Müslüman bir kimsede bulunması gereken niteliktir. **“Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.”** Yani zulmetmemeniz için.

Ancak çok eşliliğin mubah olması için adaleti sağlamanın bir şart olmadığı da bilinmelidir. Bu husus, birden daha fazla sayıda kadınla evlenmek isteyen erkeğin nasıl bir hal üzere bulunması gerektiği ve adaleti sağlamamaktan ise tek bir tanesi ile yetinmeye teşvik babında konulmuş bir hükümdür. Çünkü ayetteki **“korkarsanız”** ifadesi şart anlamına gelmemektedir. Çünkü bu ifade şart anlamını ifade edecek şekilde bundan önce yer alan; **“Beğendiğiniz (veya size helal olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın”** cümlesine bitişik değildir. Tam tersine yeni bir cümlenin başlangıcıdır. Dolayısıyla ayet, öncelikli olarak herhangi bir şartla ve illele kayıtlamaksızın çok eşliği dört eşle sınırlandırarak mubah kılmıştır. Daha sonra ise bir başka hükmü getirmiş ve çok kadınla evlenmek isteyen kimsenin adaleti sağlamaktan endişe etmesi halinde tek eşle yetinmesinin daha evla olacağını belirtmiştir.

Ancak eşler arasında istenen adalet nedir? Bu mutlak adalet değildir. Bu adalet, beşer gücü kapsamında evlilikle ilgili olarak kadınlar arasında adaletin sağlanmasıdır. Çünkü Allah insanları

taşıyamayacakları bir şeyle sorumlu tutmaz. ﴿لَا يَكْفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ “Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar.” Evet birinci ayette yer alan “adalet” kelimesi geneldir. Ancak bu genellik yukarıda yer alan ikinci ayetle insanın yapabilecekleri ile tahsis edilmiştir. “Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında adil davranmaya güç yetiremezsiniz; bari birisine tamamen kapılıp da diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir, günahı sakınırsanız Allah şüphesiz çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” Bu ayette Allah Sübhânehu, kadınlar arasında aynı düzeyde adaletli olmanın imkânsız olduğunu beyan etmekte ve bu nedenle tümüyle bir tarafa meyletmekten sakındırmak suretiyle onlar hakkında vacip olan hususlarda ne eksik ne de fazlalığın gösterilmemesini istemektedir. Dolayısıyla sevgi ve cinsel ilişki istenen adalet hususundan istisna edilmiş ve bu iki hususta adalet gerekmemektedir. Çünkü insan sevgi konusunda adaleti gerçekleştiremez. Âişe (Allah ondan razı olsun) rivayet edilen şu hadis de bu manayı teyit etmektedir. أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَثْبِيهُمُ بَيْنَ نِسَائِهِ فَيَعْدِلُ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ هَذِهِ قِسْمَتِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تَلْمِني فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ **“Rasûlullah ﷺ, kadınları arasında adalet yapmak için gecelerini taksim eder ve şöyle derdi: Allah'ım, bu malik olduğum konudaki taksimimdir. Senin malik olduğun, fakat benim maliki bulunmadığım (kalbim) konuda beni muahze etme.”** Yani kalbi. Hakim ve İbni Hibban tahrir etti.

Allah-u Teâlâ tümüyle bir tarafa meyletmeyi yasaklamaktadır. Bunu manası meyletmenin mubah olduğudur. Çünkü tümüyle meyletmenin yasaklanması tümüyle olmayan meyletin mubah olduğu anlamına gelir. Buna göre ayetin manası tümüyle meyletmekten sakının demektir. Çünkü bir tarafa meyletme tümünden meyletmeye dönüştüğü zaman, ne boşanmış ne de boşanmamış bir şekilde diğerinin askıda bırakılması demektir. Ebu Hüreyre'den rivaye göre Nebi ﷺ şöyle buyurmuştur: مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيْلُ **“İki karısı olup, birini diğerine tercih ederek, birini bırakıp diğerine büsbütün meyleden kimse kıyamet günü vücudunun düşük bir tarafını çekerek veya bir tarafı felçli olarak mahşere gelir.”** (İbni Hibban sahihinde tahrir etti)

Şer'î nasslarda geçtiği gibi çok eşlilik konusu işte budur. Ancak günümüzde kadınla ilgili bu şer'î hükmün saptırılması, bunun kadına zulüm olduğu ve hakkının çiğnenmesi olduğuna dair söylemler kasıtlı işler olup bu şer'î hükmün karalanmasını hedeflemektedir. Yani onlara göre bu şer'î hüküm, istikrarlı bir evin hızlı bir şekilde harap edilmesine çağrı yapmaktır. Sanki aileyi kuşatan tüm baskılar, şiddet, çocukların evsiz barksız edilmeleri, düzenli evlerin bozulması gibi hususların tümü sadece ikinci evliliğin olduğu evlerde yaşanıyor gibi bir imaj oluşturulmaya çalışılıyor.

Gerçekleri saptıran bu kimseler, çok evliliğin mubah olduğu topluluklarda görülen çok evliliğin etkisini unutmakta, görmezlikten gelmektedirler. Zira bu topluluklarda çoklu dost hayatı görülmez. Diğer taraftan çok evliliğin yasaklandığı topluluklarda ise çoklu dost hayatı vardır. Buna ilave olarak çok eşlilik, insan toplulukları olması bakımından toplumlarında yaşanan birçok soruna çözüm getirmiş ve bu sorunlar için çok eşlilik çözümüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu sorunlar yumağından bazıları şunlardır:

- 1- Kimi zaman kadın doğurgan olmayabilir. Kocasına ikinci defa evlenme hakkın verilmemesi halinde erkek ya birinci karısının boşayacak ki bu durumda evin huzuru dağılacaktır. Ya da nesil ve çocuk sahibi olma duygusundan mahrum olacaktır. Bu durumda ise nevi içgüdüsünden olan babalık duygusu bastırılmış olacaktır.
- 2- Kimi zaman da kadın kendisiyle cinsel ilişkiyi imkânsız bırakacak şekilde hasta olabilir. Ya da evinin, kocasının ve çocuklarının işini yürütemeyecek şekilde hasta olabilir. Erkek ise karısını boşamak istemeyip bir başka kadın olmaksızın onunla hayatını devam ettirme durumunda kalabilir.
- 3- Kimi zaman bazı halklarda ve bölgelerde erkek ve kadın nüfusları birbirine denk olmayabilir. Kadın sayısı erkek sayısından fazla olabilir. Buna bağlı olarak da erkek ile kadın arasındaki denge bozulur. Üstelik neredeyse bu durum birçok halk ve millette görülmüştür. Bu durumda ise bu sorunu çözmek için çok eşlilikten başka bir yol bulunmaz.
- 4- Bazen de savaşlar ve ayaklanmalar binlerce hatta milyonlarca erkeğin hayatına mal olur ve buna bağlı olarak da erkek ile kadın sayısı arasındaki denge bozulur. Tıpkı birinci ve ikinci dünya savaşlarında olduğu gibi. Örneğin Almanya bu sorunu çözebilmek için çok eşliliği teşvik etmiştir.

Çünkü savaşta çok büyük miktarda erkek yok olmuş ve yerleşim birimlerindeki demografik yapıda bir boşluk meydana gelmiştir.

Bu sorunlar insan topluluklarında yaşanan hususlardır. Dolayısıyla çok eşlilik yasaklandığı zaman bu sorunlar çözümsüz kalır. Çünkü bunların çok evlilik dışında çözümü yoktur. Ancak bu haller ve benzerleri, insan topluluklarında insanlar için meydana gelen sorunlardır. Çok eşliliğin illeti olmadıkları gibi cevazı için şart da değildirler.

İslâm ise çok eşliliği farz değil mubah kılmıştır. Çok eşlilik, Kur'ân-ın açık nassında yer alan şer'î hükümdür. Diğer dinler dışında özellikle İslâm'a karşı kindar ve taraflı tutum sergileyen batılı propaganda ve kapitalist kültür, çok eşliliği çirkin bir şekilde tasvir etmiş, onu dinde bir eksiklik ve eleştiri noktası haline getirmiştir. Bu propaganda Müslümanları da etkilemiştir. Buna bağlı olarak kimi Müslüman, İslâm düşmanları tarafından pazarlanan propagandalardan etkilenip savunma pozisyonuna geçerek, çok evliliği yasaklamak için tevîl etmeye çalışmıştır. Kimi de, küresel bir talep haline gelen, konferanslar düzenlenen, sadece İslâm topraklarında tatbikata konulmak üzere bağlayıcı kanunlar çıkartılan kadın hakları ve eşitlik sloganlarını kullanmak suretiyle bu düşmanlara karşı kasıtsız bir tavır alarak sloganlar atmış, minberlere çıkmış ve kampanya üstüne kampanyalar düzenlemiştir.

Bu nedenle Müslümanların, şeriatın güzel gördüğü şeyin güzel, çirkin gördüğü şeyin de çirkin olduğuna dikkat etmeleri gerekir. Dolayısıyla şeriatın mubah kıldığı güzeldir, haram kıldığı da çirkindir. Güzelliği hissedilsin ya da hissedilmesin, var olan sorunları çözsün ya da çözmesin mademki şeriat onu mubah kılmış, Kur'ân buna işaret etmiştir öyleyse bu fiil güzeldir. Çok eşliliği yasaklamak ise küfür hükmünde bir davranış olduğundan kötüdür. Çok eşliliğin mubah olması ve farz olmaması, insanlık nezdindeki topluluklarda çok eşliliği en başarılı ilaç haline getirmektedir.

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Rana Mustafa